

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУРСАНТІВ ВВНЗ ТА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

PROFESSIONALLY ORIENTED READING AS A MEANS OF TEACHING ENGLISH TO CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND SERVICEMEN

У статті визначено основні види умінь і навичок, які забезпечують розвиток професійно-орієнтованого іншомовного читання, як засобу навчання англійської мови курсантів ВВНЗ та військовослужбовців. Представлено аналіз наукової літератури з питань розвитку професійно-орієнтованого читання, тобто читання текстів військової тематики. Тексти добирались з урахуванням наявного рівня знань курсантів ВВНЗ та військовослужбовців та з урахуванням лінгвістичних та стилізових особливостей текстів даної тематики. Доведено, що навчання професійно-орієнтованого іншомовного читання має носити систематичний циклічний характер, забезпечуючи повторюваність дії, що лежать в основі військового тексту як об'єкта мовленнєвої діяльності читання, відібрано та систематизовано текстовий матеріал, лексичні, граматичні та структурно-композиційні засоби мови, характерні для військових текстів. В результаті дослідження: виділено моделі-стратегії читання, що відповідають реальним ситуаціям, які виникають під час читання курсантів ВВНЗ та військовослужбовців; проаналізовано специфічні психологічні та когнітивні особливості іншомовного читання та встановлено основні види рецептивних навичок та умінь, завдяки яким формується іншомовна комунікативна компетенція. На основі визначених груп рецептивних умінь та навичок читання було розроблено і апробовано систему лексичних, граматичних, структурно-композиційних вправ та комунікативно-пізнавальних завдань ознайомлювального і проблемного характеру з метою розвитку професійно-орієнтованого іншомовного читання курсантів ВВНЗ та військовослужбовців. Експеримент проходив у Військовій академії (м. Одеса). В учасників експерименту покращилися навички референтного та інформативного іншомовного читання, сприйняття змісту тексту, швидкість та мотивація читання. Наведені дані свідчать про ефективність пропонованої системи вправ з розвитку професійно-орієнтованого іншомовного читання під час підготовки курсантів ВВНЗ та військовослужбовців.

Ключові слова: професійно-орієнтоване іншомовне читання, лінгвістичні вправи, комунікативні завдання, уміння та навички

читання, текст військової тематики, курсанти ВВНЗ та військовослужбовці.

The article defines the main types of habits and skills that ensure the development of professionally oriented foreign language reading as a means of teaching English to cadets of higher educational institutions and servicemen. An analysis of scientific literature on the development of professionally oriented reading, namely reading texts on military subjects, has been presented. The texts were selected taking into account the level of knowledge of the cadets of higher military educational institutions and servicemen; linguistic and stylistic features of the texts. It has been proven that the teaching of professionally oriented foreign language reading has to have a systematic cyclical nature, ensuring the repetition of actions that are the basis of reading habits and skills. The role of the military text as an object of speech activity of reading has been revealed, the textual material, lexical, grammatical, and structural and compositional means of language characteristic of military texts are selected and systematized. As a result of the study the models-strategies of reading corresponding to real situations that arise during the process of reading have been selected. The specific psychological and cognitive features of foreign language reading have been analyzed and the main types of receptive habits and skills have been established. On the basis of defined groups of receptive habits and skills of reading, a system of lexical, grammatical, structural and compositional exercises and communicative and cognitive tasks of an introductory and problematic nature has been developed and tested with the aim of developing professionally oriented foreign language reading of cadets of higher military educational institutions and servicemen. The experiment took place at the Odessa Military Academy. The participants of the experiment improved the skills of reference and informative foreign language reading, perception of the content of the text, speed of reading and motivation of reading. The given data testify to the effectiveness of the proposed system of exercises for the development of professionally oriented foreign language reading during the training of cadets of higher military educational institutions and servicemen.

Key words: professional oriented foreign language reading, linguistic exercises, communicative tasks, reading habits and skills, military text, cadets of higher military educational institutions and servicemen.

УДК 378.6+811.111:211.24
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.27>

Бачинська Н.Я.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Військової академії (м. Одеса)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Знання англійської мови, як мови міжнародної комунікації, є необхідною умовою успішності і розвитку фахівця будь-якої соціономічної сфери. Для курсантів ВВНЗ та військовослужбовців англійська мова – це не тільки умова успішного освоєння військової техніки, наданої країнами-партнерами, а й залученість до найсучасніших військових розробок, стратегій

і технологій, до міжнародної співпраці з військових питань. Зараз, в умовах війни це питання постає вкрай гостро. Професійно-орієнтоване читання це вкрай важливий вид мовленнєвої діяльності. Без сформованості цього виду мовленнєвої діяльності не можливе успішне вивчення і, як результат, вільне володіння англійською мовою, а також застосування англійської мови у професійній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання навчання іншомовного читання широко висвітлювалися в різних аспектах вітчизняними і зарубіжними вченими (Г. Баранова, І. Берман, І. Бім, А. Вейз, С. Воллес, Н. Гез, Т. ван Дейк, Ю. Жлуктенко, С. Зільберштайн, Р. Гришкова, Л. Ільницька, Є. Кулькіна, О. Малік, О. Нечипорук, С. Ніколаєва, Ф. Сміт, О. Тарнапольський, Дж. Уільямсон та ін.). Теорія професійно-орієнтованого іншомовного читання як окремого виду професійної мовленнєвої діяльності, зумовлена різними сферами ділової комунікації і досліджувалась: В. Волковою, Ю. Дегтярьовою, О. Зеленською, О. Ільїною, Н. Коломінським, Г. Кравчук, К. Кусько, О. Підмазіною, М. Старченко, Г. Чередніченко, Л. Шапран та ін.

Особливості читання професійно-орієнтованих, військових текстів розкрито у працях: С. Андрєєвої, В. Балабіна, І. Блоцінського, В. Галанової, Л. Захарової, Р. Кліффорд, М. Осадчук, Ю. Пашук, М. Торської, П. Черник, О. Шинкаренко, О. Щерби, І. Яремчик та ін. Проте, в них недостатньо приділено увагу специфічним характеристикам притаманним текстам військової тематики, що зумовлено їх характером і що відображається у певному наборі умінь та навичок.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз ситуації, що склалася у сфері навчання професійно-орієнтованому іншомовному читанню курсантів ВВНЗ та військовослужбовців виявив, що читання спеціальних текстів передбачає використання складних моделей-стратегій із чергуванням видів читання. Проте, більшість завдань, що використовуються на практиці, не передбачає навчання видам читання (інформативного та референтного) комплексно, що, у свою чергу, не сприяє розвитку у курсантів ВВНЗ та військовослужбовців стратегій читання, необхідних у майбутній професійній діяльності. Крім того, у повному обсязі не простежується тематична єдність вправ і предметного змісту, що використовуються на різних етапах навчання читанню. Все це визначило необхідність створення адекватної системи вправ з навчання професійно-орієнтованого іншомовного читання курсантів ВВНЗ та військовослужбовців, а також у розробці предметного змісту в даній галузі.

Мета статті. Визначити основні види умінь і навичок, які забезпечують розвиток професійно-орієнтованого іншомовного читання, як засобу навчання англійської мови курсантів ВВНЗ та військовослужбовців; розробити і апробувати систему вправ та завдань для навчання читання текстів військової тематики курсантів ВВНЗ та військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. Специфіка професійної діяльності курсантів ВВНЗ і військовослужбовців вимагає оволодіння навичками англомовного

читання, зокрема читання текстів військової тематики, тобто професійно-орієнтованого читання. Все це відбувається в межах мовної підготовки – вивчення особовим складом іноземної мови за спеціальною навчальною програмою, спрямованою на засвоєння спеціальної лексики та термінології професійного спрямування в обсязі, необхідному для виконання службових обов'язків [9, с. 6-8].

У методиці навчання іноземних мов (Р. Гришкова, Ю. Дегтярьова, Ю. Жлуктенко, К. Кусько, О. Нечипорук) прийнято розглядати мовленнєве вміння, як здатність усвідомлено управляти мовними вміннями, навичками та мовленнєвою діяльністю в цілому в умовах вирішення комунікативних завдань спілкування [3, с. 65], [4, с. 199-201], [5, с. 47], [7, с. 34], [8, с. 193].

Процес і формування рецептивних умінь читання, як мовленнєвої дії, яка носить свідомий і вмотивований характер, відбувається в ході багаторазового повторення, стає автоматизованою і набуває ознак навички з усіма її якостями, оскільки в результаті тренування усвідомлене керування навичками переходить в автоматизоване і окремі вміння перетворюються на навички. Це означає, що «досягнуто вищий рівень сформованості навичок і умінь, у якому зросла комплексність мовних навичок і складність мовних умінь» [2, с. 78].

У цьому сенсі структурно-композиційні навички які визначають акт читання порівняно з навичками оперування лексичним та граматичним матеріалом є більш складними утвореннями і на початковому етапі формування є скоріше вміннями відносно лексико-граматичних навичок, які включають їх у себе і керують ними [1, с. 7–18].

Аналіз досліджень (С. Андрєєва, В. Балабін, Г. Барабанова, С. Зільберштайн, О. Зеленська, Д. Проноза, Дж. Уільямсон, О. Шинкаренко, О. Щерба) дав змогу визначити, що для формування професійно-орієнтованого читання у курсантів ВВНЗ та військовослужбовців необхідно сформувати такі групи рецептивних умінь та навичок:

1. Рецептивні лексичні навички сприйняття, виділення та осмислення: а) лексичних одиниць пасивного словника-мінімуму, до якого належать професійна лексика та термінологія; б) нетермінологічних лексичних одиниць: дієслова, службові одиниці мови, слова і словосполучення, що виступають як засоби міжфразового зв'язку; в) міжнародних слів, похідних слів, утворених за словотворчими моделями, що наявні у словниковому мінімумі [12, с. 7–8];

2. Рецептивні граматичні навички, тобто рецептивні граматичні навички сприйняття, виділення та осмислення: а) типів іменних груп; б) лексичних засобів зв'язності (службові слова); в) особових форм дієслова-присудка та неособових форм інфінітиву та дієприкметника; г) синтаксичної структури речення [11, с. 35].

3. Прості (навички сприймати, виділяти та осмислювати тему, підтеми тексту), складні структурно-композиційні навички (навички сприймати, виділяти та розуміти структурні зв'язки між окремими частинами тексту і встановлювати їх ієрархію) та навички осмислювати імпліцитну інформацію.

4. Прості та складні вміння читання. До простих належать:

- вміння орієнтовно-референтного читання – вміння читати та здійснювати загальну орієнтацію у нових, незнайомих текстах за допомогою розрізнення тем і підтем, віднесення інформації до предметної дійсності, до певної галузі у сфері військово-професійної діяльності;

- вміння пошуково-референтного читання – вміння читати та відшукувати текст та/або фрагменти текстів за певною темою, що містять необхідну інформацію, заповнювати інформаційний дефіцит за допомогою наявного тезаурусу ключових слів за тематикою тексту;

- вміння узагальнювально-референтного читання – вміння читати вже знайомі текстові матеріали та уточнювати, конкретизувати теми та підтеми за допомогою віднесення їх до конкретної предметної діяльності;

- вміння оціночно-інформативного читання – вміння читати і проводити оцінку текстів на предмет корисності і актуальності викладеної в них інформації, за допомогою конкретизації, уточнення тем та ієрархії предикатів, зіставлення та оцінки смислів з уже наявними знаннями;

- вміння творчо-інформативного читання, тобто вміння читати і, оцінюючи та присвоюючи отриману інформацію, використовувати її для створення свого власного тексту в письмовій чи усній формі [6, с. 306–312].

До складних умінь професійно-орієнтованого іншомовного читання військового тексту належать наступні уміння:

1) вміння читати, здійснювати загальну орієнтацію у текстових матеріалах, робити необхідні записи і оцінювати отриману інформацію (модель-стратегія: орієнтація – пошук – присвоєння);

2) вміння читати, здійснювати загальну орієнтацію у текстових матеріалах, знаходити матеріали на відповідну тему; робити необхідні записи та створювати свій власний текст, використовуючи текстові матеріали (модель-стратегія: орієнтація – пошук – присвоєння – створення нового тексту);

3) вміння читати, здійснювати оперативний пошук потрібної інформації, фіксувати її в необхідному обсязі, оцінювати видобуту інформацію і створювати свій власний текст, використовуючи текстові матеріали (модель-стратегія: пошук – присвоєння – оцінка – створення нового тексту);

4) вміння читати, здійснювати загальну орієнтацію в текстових матеріалах, робити необхідні записи та оцінювати отриману інформацію

і створювати свій власний текст, використовуючи текстові матеріали (модель-стратегія: орієнтація – присвоєння – оцінка – створення нового тексту).

Базою для визначення умінь та навичок читання текстів військового змісту у курсантів ВВНЗ та військовослужбовців послужили «Основні засади мовної підготовки...» [9, с. 6–8] та «STANAG 6001» [10, с. 25–27]. Відповідно до компетентнісних характеристик професійно-орієнтованого читання визначених в [9, с. 6–8] і [10, с. 25–27], воно формується починаючи з рівня СМР 3 (Професійний). Проте, нашим завданням є досягнення курсантами ВВНЗ та військовослужбовцями рівня СМР 2 (Функціональний), при наявних рівнях СМР 0 (Відсутність практичного вміння) та СМР 1 (Виживання), тому обираючи тексти і розробляючи вправи ми орієнтувались на наявний рівень сформованості умінь та навичок читання у курсантів ВВНЗ та військовослужбовців, а відтак, обирали прості, короткі, публіцистичні професійно-орієнтовані тексти на військову тематику, зі знайомою лексикою і термінологією, які за змістом належать до професійно-орієнтованих текстів, але з доступною граматиною і лексикою.

Започатковуючи дослідження, нами було розроблено комплекс лінгвістичних вправ з метою формування умінь та навичок професійно-орієнтованого читання у курсантів ВВНЗ та військовослужбовців Військової академії м. Одеси. В експерименті брали участь 100 курсантів ВВНЗ та військовослужбовців, які були поділені на експериментальну (ЕГ) і контрольну (КГ) групи, по 50 осіб в кожній. Експериментальна робота проходила у три етапи: констатувальний, формувальний та порівняльний.

На констатувальному етапі навчання було впроваджено систему вправ і тестів з метою визначення рівнів сформованості навичок професійно-орієнтованого читання, які визначались за рівнями мовленнєвої компетенції відповідно до STANAG 6001. Рівень навченості визначався за рівнем володіння вмінням читання і рівнем сформованості рецептивних лексико-граматичних навичок.

Для констатувального і порівняльного зрізів пропонувалися подібні за змістом і складністю завдання, але щоразу з іншими текстами приблизно однаковими за складністю. Було запропоновано ряд завдань, завдяки яким визначалися уміння: орієнтуватися у зовнішній композиційній структурі тексту; виділяти тему тексту в опорі на логіко-семантичну структуру тексту; встановлювати та розуміти зміст тексту; формулювати основну ідею тексту; будувати висновок на основі експліцитної та імпліцитної інформації тексту.

Формувальний етап полягав у організації та проведенні дослідно-експериментального навчання, яке проводилось під час аудиторних занять.

Спочатку формувалися рецептивні лексичні, граматичні та структурно-композиційні уміння в процесі виконання мовних та умовно-мовленнєвих вправ. В подальшому вдосконалювалися всі перераховані вище уміння і на їх основі формувалися та вдосконалювалися вміння читання при виконанні комунікативно-пізнавальних завдань ознайомлювального і проблемного характеру. Кожне заняття передбачало роботу з спеціально відібраними текстами, об'єднаними однією темою. Кожне заняття з навчання читання складалося з трьох етапів: дотекстового, текстового та післятекстового. До завдань дотекстового етапу входило стимулювання мотивації до читання за допомогою додаткової інформації, актуалізація наявних професійних знань і подальше формування професійного тезаурусу шляхом виконання лексичних вправ, розширення потенційного словника, подолання граматичних труднощів, які зустрічаються в текстах. Метою текстового етапу було формування структурно-композиційних навичок у процесі виконання умовно-мовленнєвих вправ, а також формування умінь професійно-орієнтованого читання у мовних вправах. До завдань післятекстового етапу входило проведення аналізу спільно з курсантами ВВНЗ та військовослужбовцями виконання структурно-композиційних вправ, розуміння прочитаного тексту і визначення наявних труднощів.

Вправи було розроблено відповідно до видів навчальної діяльності – ознайомлення, повторення та пошук, та відповідно, поділено на 3 види: ознайомлювально-тренувальні, тренувальні та пошукові. Наведемо приклади:

1. Ознайомлювально-тренувальні (етап ознайомлення): 1) прочитайте текст і, спираючись на виділені курсивом ключові фрагменти тексту, скажіть про що в ньому йдеться; 2) у трьох наведених уривках визначте, яке з речень висловлює основну думку, а яке її конкретизує; 3) прочитайте вступний абзац/ субтекст/текст та сформулюйте основну ідею статті.

2. Тренувальні (етап тренування). Завдання: Перегляньте публікації на сайті періодичного видання на військову тематику (наприклад, Defense Express), вивчіть тематику, знайдіть і виберіть кілька статей з певної проблеми, зафіксуйте тематику кожної статті. Серед текстових матеріалів знайдіть ті, що присвячено самохідним артилерійським системам, радіолокаційним системам, протитанковій зброї.

3. Пошукові (практика читання). Пропонувались комунікативно-пізнавальні завдання проблемного характеру, з метою формування і вдосконалення умінь іншомовного читання текстів військової тематики. Завдання поділялися на два підвиди: 1) вправи на формування простих умінь читання; 2) вправи на формування складних

умінь читання. Наприклад, до першого підвиду вправ належали такі завдання: 1) знайдіть статтю з досліджуваної проблеми (наприклад, самохідні артилерійські системи) прочитайте її, проаналізуйте, уточніть тематику, узагальніть її, з'ясуйте, яка проблема в ній розкривається і напишіть коротку анотацію; 2) прочитайте текст, вивчіть інформацію з теми, виділивши основне, напишіть короткий звіт про основні положення викладені в статті. Другий підвид комунікативно-пізнавальних завдань проблемного характеру було спрямовано на формування складних умінь професійно-орієнтованого читання, наприклад: ситуація: Як артилерист Ви стикаєтеся з багатьма проблемами розвитку ствольної польової артилерії. В даний час основними напрямками вдосконалення та подальшого розвитку ствольної польової артилерії є: підвищення точності та купчастості вогню; збільшення дальності пострілу; підвищення ефективності дії боєприпасів; підвищення скорострільності, мобільності та надійності артилерійських систем. Завдання: а) прочитайте статтю «New artillery rounds to help army reach longer distances» <https://www.nationaldefensemagazine.org/articles/2022/7/11/new-artillery-rounds-to-help-army-reach-longer-distances> і, визначте, з якою з перелічених вище проблем вона пов'язана; б) поясніть зміст статті та запишіть основні ідеї.

Порівняльний етап був побудований подібно до констатувального і передбачав фіксацію, обробку і інтерпретацію отриманих даних, з метою оцінки ефективності запропонованої системи вправ з навчання іншомовного читання військових текстів курсантів ВВНЗ та військовослужбовців. Узагальнені результати порівняльного етапу подано на рис. 1.

Результати дослідження свідчать про те, що розвиток професійно-орієнтованого читання текстів військової тематики в ЕГ відбувався більш успішно. На констатувальному етапі експерименту курсанти ВВНЗ та військовослужбовці обох груп показали майже однаковий результат: 60% ЕГ і 64% КГ – рівень СМР 0 (Відсутність практичного вміння), тобто вони практично нездатні читати іноземною мовою. СМР 1 зафіксовано у 40% тестованих ЕГ і 36% – КГ. Ці курсанти ВВНЗ та військовослужбовці уміють читати і розуміють основний зміст простих зв'язних текстів, інструкцій, нотатки в яких інформація викладається однозначно і безпосередньо стосується повсякденних життєвих або робочих ситуацій.

По завершенні навчання, результати у групах значно різнилися: СМР 0 відзначався тільки у 30% курсантів ВВНЗ і військовослужбовців КГ, тоді як у тестованих ЕГ його не виявлено, що свідчить про загальне підвищення рівня читання серед курсантів ВВНЗ та військовослужбовців, яким пропонувались експериментальні вправи і завдання. СМР 1 зафіксовано у 74% респондентів ЕГ і 58% – КГ.

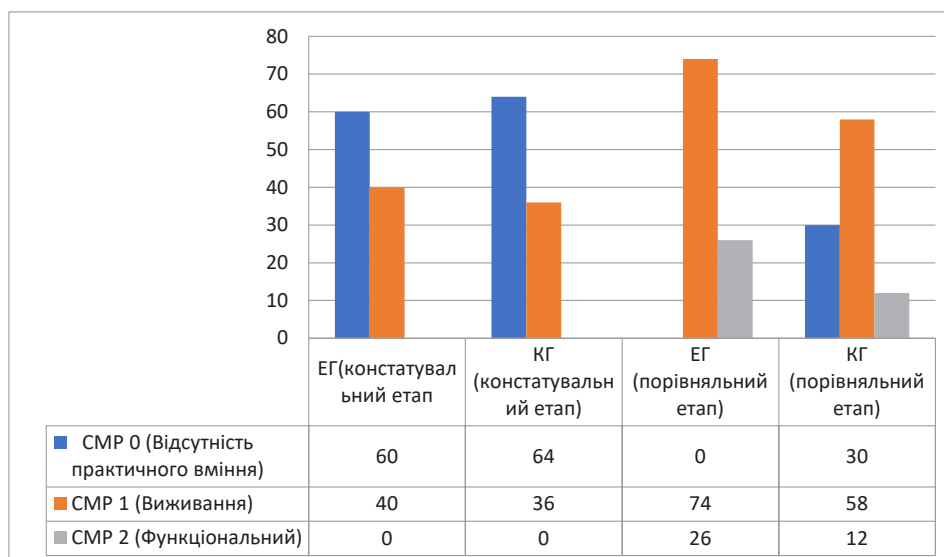

Рис. 1. Порівняльний аналіз рівнів розвитку професійно-орієнтованого читання текстів військової тематики курсантів ВВНЗ та військовослужбовців EG і КГ

Рівень CMP 2 (Функціональний) за результатами навчання визначений у 26% – EG і 12% – КГ. CMP 2 характеризується достатнім рівнем розуміння під час читання простих автентичних текстів на знайому тематику, здатністю читати точні та основані на фактах тексти, що містять описи осіб, місць, речей і подій у теперішньому, минулому і майбутньому часі. Це статті, розповіді про події суспільного життя, прості технічні тексти, розраховані на широкий загал читачів. При цьому читач визначає та розуміє головний зміст і подробиці тексту, а також відповідає на запитання, що стосуються фактів, поданих в тексті; може узагальнювати та співвідносити інформацію, знаходити потрібну інформацію в доволі складних текстах на власну професійну тематику, що, правда, не завжди з високою ефективністю.

Серед позитивних результатів дослідно-експериментального навчання також слід відзначити зростання зацікавленості та мотивації читання, зокрема текстів військової тематики, осмисленого виконання мовних та умовно-мовленнєвих вправ на дотекстовому етапі, поява готовності до читання та передбачення процесу читання. Текст став сприйматися як джерело професійно значущої інформації, з'явився інтерес до тем і проблем, що розкриваються в текстах. Наведені дані свідчать про ефективність запропонованої системи вправ з розвитку професійно-орієнтованого іншомовного читання текстів військової тематики під час підготовки військових фахівців.

Висновки. Аналіз попередніх досліджень і отримані нами результати доводять, що навчання професійно-орієнтованого іншомовного читання текстів військової тематики має носити систематичний циклічний характер, забезпечуючи

повторюваність мовних операцій та дій, що лежать в основі умінь та навичок читання. В результаті дослідження: виділено моделі-стратегії читання, що відповідають реальним ситуаціям; проаналізовано специфічні психологічні та когнітивні особливості іншомовного читання текстів військової тематики та встановлено основні види рецептивних умінь та навичок, що лежать в основі іншомовної комунікативної компетенції; виявлено роль військового тексту як об'єкта мовленнєвої діяльності, відібрано та систематизовано текстовий матеріал відповідно до тематики, складності та лексики; розроблено та апробовано систему лексичних, граматичних, структурно-композиційних вправ та комунікативно-пізнавальних завдань проблемного характеру спрямовану на розвиток професійно-орієнтованого іншомовного читання у курсантів ВВНЗ та військовослужбовців. Доведено ефективність запропонованої системи вправ з навчання іншомовного читання текстів військової тематики під час підготовки курсантів ВВНЗ та військовослужбовців.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабін В. В. Теоретико-концептуальні основи військового перекладу. *Філологічні трактати*. Суми, 2018. Том 10. №1. С. 7–18. URL: <http://tractatus.sumdu.edu.ua/Arhiv/2018/3.pdf>.
2. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ. Київ: ІНКОС, 2005. 315 с.
3. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.
4. Дегтярьова Ю. В. Когнітивні характеристики читання та їх роль у процесі навчання професійно-спрямованого читання. *Вісник Харківського націо-*

нального університету ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2005. № 649. С. 199–201.

5. Жлуктенко Ю. О. Методика викладання іноземних мов у вищій школі. Київ: Вища школа, 2009. 222 с.

6. Зеленська О. П. Міждисциплінарний підхід до навчання читання іншомовної професійно спрямованої літератури в непрофільній магістратурі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2016. № 49. С. 306–312. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto20164944> (дата звернення: 03.01.2023).

7. Кусько К. Ф. Лінгвістика тексту за фахом. *Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у ВНЗ*: колективна монографія. Львів: «Світ», 1996. 134 с.

8. Нечипорук О. В. Виховний потенціал іноземної мови у становленні та розвитку особистості. *Мова і*

культура: зб. наук. праць. Київ: Вид. дім Д. Бураго, 2002. С. 193–197.

9. Основні засади мовної підготовки особового складу в системі Міністерства оборони України. Додаток 1. 2019. С. 6-8. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf> (дата звернення: 11.01.2023).

10. STANAG 6001. Рівні мовленнєвої компетенції. 5-е вид. NSO 1530 (2014) NTG/6001. Організація Північноатлантичного договору. Опубліковано офісом НАТО з питань стандартизації (NSO) 11.12.2014. С. 25–27. URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf

11. Silberstein S. Techniques and resources in teaching reading. OUP, 1994. 126 p.

12. Williamson J. Improving reading comprehension: Some current, Strategies. *English Teaching Forum*. 1999. № 3. P. 7–8.